

Nr 74

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

INGEMUND BENGTTSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om ökat statligt stöd till jordbruket i norra Sverige på grundval av vad som har föreslagits av utredningens om stöd till jordbruket i norra Sverige.

Det särskilda mjölkpristillägg som nu utgår till jordbrukare i norra Sverige föreslås öka med ca 1,5—6 öre per kg mjölk så att det uppgår till 3—16 öre per kg. Vidare föreslås att pristillägg införs på kött av nötkreatur, får och svin. Tillägget föreslås utgå med mellan 15 öre och 1 kr. per kg kött och liksom tillägget på mjölk differentieras mellan olika områden.

Kostnaderna för prisstödet beräknas för budgetåret 1971/72 uppgå till ca 66 milj. kr., vilket innebär en ökning av stödet med ca 29 milj. kr.

Vidare föreslås vissa förbättringar av stödet till rationalisering av jordbruket i norra Sverige. Stöd kommer i vissa fall att kunna lämnas även till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter.

I enlighet med förslag av statens jordbruksnämnd föreslås att ersättning ges till jordbruket med 27 milj. kr. för förluster till följd av prisstoppet under tiden t. o. m. den 31 december 1970.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 mars 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m., och anför.*

Inledning

I samband med att 1967 års riksdag (prop. 1967: 95, JoU 1967: 25, rskr 1967: 280) fastställde riktlinjerna för jordbrukspolitiken behandlades frågor om stödet till jordbruket i norra Sverige i anslutning till principerna för prissättningen på jordbrukets produkter. Föredragande departementschefen uttalade därvid (s. 74) att det inte hade varit möjligt att helt ta hänsyn till de särskilda förhållandena i norra Sverige. Av flera skäl ansåg departementschefen att en betydande jordbruksproduktion även i fortsättningen borde upprätthållas i dessa delar av landet. Jordbruket där borde även i framtiden få särskilt stöd. Riksdagen anslöt sig härtill. Med hänsyn till den relativt långa tid som har flutit sedan principerna för det nuvarande stödet till jordbruket i norra Sverige fastlades, tillkallades år 1969 utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige (direktiv se 1970 års riksdagsberättelse s. 326). Utredningen¹ har den 4 november 1970 avlämnat betänkandet (SOU 1970: 72) Jordbruket i norra Sverige. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, länsstyrelserna i Uppsala, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, glesbygdsutredningen, Riksförbundet Landsbygdens folk gemensamt med Sveriges lantbruksförbund (RLF och SL) och Norrlandsfonden. Lantbruksstyrelsen och

¹ Ledamöter: generaldirektör Ingvar Widén, ordförande, riksdagsmännen Uno Hedström och Filip Johansson, överdirektör Stig Johansson, f. d. riksdagsmännen Elias Jönsson och Gunnar Lundmark samt riksdagsman Nils Åsling.

lantmäteristyrelsen har bifogat yttranden från berörda lantbruksnämnder resp. överlantmätare. Flera länsstyrelser har bifogat yttranden från länsorgan och kommuner. RLF och SL har överlämnat utdrag ur av dem inhämtade yttranden. I anledning av betänkandet har vidare kommit in ett antal skrivelser.

I fråga om flera av utredningens förslag fordras inte beslut av riksdagen. För sammanhangets skull redovisas emellertid kortfattat även vissa av dessa förslag.

Statens jordbruksnämnd har i skrivelse den 26 januari 1971 hemställt att Kungl. Maj:t vidtar de åtgärder som behövs för att jordbruket skall kunna tillföras medel för att täcka de förluster, som har uppstått för jordbruket till följd av prisstoppet under tiden t. o. m. den 31 december 1970. Förlusterna har preliminärt beräknats till 27 milj. kr.

I prop. 1971: 1 (bil. 11 s. 35) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1971/72 beräkna ett förslagsanslag av 75,3 milj. kr.

Gällande bestämmelser för stöd till jordbruket i norra Sverige

Extra mjölkpristillägg

Extra mjölkpristillägg som utgör ett statligt pristillägg på mjölk i norra Sverige utgår sedan år 1941. De grunder, efter vilka detta tillägg utgår, har ändrats senast år 1962 (prop. 1962: 1 bil. 11, JoU 1962: 6 och 12, rskr 1962: 169). Syftet med bidraget är att kompensera producenterna i de norra delarna av landet för sämre produktionsförutsättningar betingade av klimat, jordmån m. m.

Tillägget utgår till alla som levererar mjölk till mejeri, oavsett leveransernas storlek. Enligt gällande bidragsskala, statens jordbruksnämnds cirkulär 1962: 79, utgår det extra mjölkpristillägget med belopp som varierar inom olika områden mellan 35 öre och 260 öre per kg mjölkfett för vid mejeri invägd mjölk. Tillägget motsvarar 1,4—10,4 öre per kg mjölk med 4 % fetthalt.

Det extra mjölkpristillägget utbetalas av statens jordbruksnämnd från anslaget Särskilt stöd åt det mindre jordbruket. Svenska mejeriernas riksförening administrerar stödet. Stödet uppgick under budgetåret 1969/70 till totalt 37,1 milj. kr. och det genomsnittliga beloppet per bidragstagare till 1 237 kr.

Fraktbidrag

Fraktbidrag för fodersändningar till vissa delar av norra Sverige utbetalas sedan 1930-talet. Bidraget utgår till fodersändningar till vissa

mera avlägset liggande delar av Norrland, där transportkostnaderna vid inköp av fodermedel är särskilt dryga. Bidraget utgår f. n. med 2 kr. och 50 öre per dt enligt statens jordbruksnämnds cirkulär 1968: 61.

Till bidrag anvisas f. n. 350 000 kr. per år under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Differentiering av slaktdjursavgifter

För att bekosta marknadsreglerande åtgärder tas i samband med slakt ut särskild slaktdjursavgift. Avgiften som tas ut med stöd av statlig förordning var ursprungligen lika stor i hela landet. För nötkreatur infördes år 1959 en differentiering, som innebar att avgiften reducerades i Norrland med undantag av Gästrikland. Differentieringen gäller numera endast för storboskap. För svin är avgiften differentierad sedan år 1963. Slaktdjursavgiften är f. n. 9 öre lägre per kg i Norrbottens län och 6 öre lägre per kg i övriga Norrland utom Gästrikland än i landet i övrigt.

Nedsättningen av avgifterna innebär en indirekt subvention som jordbruket kollektivt svarar för. Den indirekta subventionen innebär en inkomstförstärkning för jordbrukarna i norra Sverige med ca 600 000 kr. under år 1969.

Särskilt rationaliseringsstöd

Sedan år 1960 utgår särskilt statligt stöd till jordbrukets rationalisering i norra Sverige såsom ett komplement till det rationaliseringsstöd som kan erhållas i hela landet. Stödet avsåg till en början endast Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, men det utvidgades genom beslut av 1965 års riksdag till att omfatta även Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län samt landskapet Dalsland. Gällande föreskrifter för stöd till särskild rationalisering finns i kungörelsen (1967: 453, ändrad 1969: 186) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m.

Det ekonomiska stödet i samband med särskild rationalisering ges i första hand såsom kreditgaranti och bidrag enligt de bestämmelser som gäller för landet i sin helhet. Stödet kan i norra Sverige förstärkas med ett högre bidrag, högst 40 % av kostnaden, till inre rationaliseringsåtgärd och med bidrag till driftsrationaliseringsåtgärd.

Som villkor för bidrag till inre rationalisering i samband med särskild rationalisering gäller, liksom vid ordinarie bidrag till inre rationalisering, att åtgärden sker i samband med genomgripande och kapitalkrävande yttre rationalisering. I undantagsfall kan bidrag utgå även om insatserna t. v. enbart sker i form av inre rationalisering och driftsrationalisering. Bidrag kan utgå vid investeringar i ekonomibyggnader, dikning och täckdikning, jordbruksvägar och övrig inre rationalisering.

Medel till bidrag till inre rationalisering och driftsrationalisering i samband med särskild rationalisering anvisas under anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. För innevarande budgetår får bidrag beviljas intill ett belopp av 17 milj. kr. Bidrag till yttre rationalisering samt kreditgarantier i samband med särskild rationalisering beviljas inom ordinarie ramar för resp. ändamål.

Till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland anvisas sedan budgetåret 1967/68 ett belopp av 150 000 kr. årligen under anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. Fr. o. m. innevarande budgetår får bidrag beviljas inom de delar av landet där stöd till särskild rationalisering utgår. Medlen används för att bestrida kostnader för mera tillfälliga insatser på olika områden, t. ex. för främjande av foder- och utsädesproduktion, fåravel och galthållning samt för att bekosta viss veterinär verksamhet.

Utredningen

Målsättning och principiella överväganden

Utredningen redogör för målsättningen i fråga om jordbrukspolitiken och anför därvid bl. a. följande. Målet för jordbrukspolitiken är att effektivisera näringen samtidigt som en viss begränsning av produktionsvolymen eftersträvas för att om möjligt undvika överproduktion. Rationell jordbruksproduktion bör ge sina utövare en med andra yrkesutövare likvärdig ekonomisk standard. Kravet på rationalitet eller effektivitet i jordbruksproduktionen och målet om likvärdig ekonomisk standard för jordbrukare och andra yrkesutövare bör gälla på samma sätt i norra Sverige som i övriga delar av landet.

Enligt utredningen är det inte möjligt att med någon större grad av realism ange ett preciserat mål för produktionsvolymen inom jordbruket i norra Sverige allrahelst som ett sådant mål för att vara användbart bör avse en tidpunkt 10 till 15 år framåt i tiden. Utredningen anser att åtgärderna för stöd till jordbruket i norra Sverige bör utformas i syfte att söka bryta den nuvarande nedåtgående trenden i produktionsutvecklingen. Åtgärderna bör leda till att jordbruket består och kan intensifieras i de områden som har för landsdelen goda förutsättningar för jordbruksdrift. För uppehållandet av viss produktion och sysselsättning inom jordbruket i norra Sverige talar angelägenheten av en regional livsmedelsförsörjning främst beträffande vissa färskvaror som beredskap inför ett krisläge, behovet av en tillräcklig råvaruförsörjning för livsmedelsindustrin i landsdelen, sysselsättningsskäl, sociala motiv och landskapsvårdssynpunkter.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden som råder i norra Sverige behövs enligt utredningen speciella insatser för att uppfylla målen. För

att klarlägga den nuvarande situationen för jordbrukare i norra Sverige har utredningen därför undersökt bl. a. inkomstnivån inom jordbruket. Undersökningen visar att nivån är betydligt lägre i norra Sverige än i landet i övrigt. Detta beror till en del på att brukningsenheterna är små. Ett viktigt medel för att höja inkomstnivån är därför stöd till rationaliseringsverksamheten.

Den analys av inkomstförhållandena som utredningen har gjort tyder på att inkomstskillnaderna mellan jordbrukarna i norra Sverige och i andra delar av landet inte enbart beror på fastighetsstrukturen utan även på lönsamhetsskillnader mellan jordbruk av samma storlek. Med hänsyn härtill kan enligt utredningen de uppsatta målen inte nås utan att rationaliseringsinsatserna kompletteras med annat stöd.

Inkomstförhållanden m. m. vid jordbruk i norra Sverige

För närmare uppgifter om utredningens undersökning av inkomstförhållanden m. m. inom jordbruket i norra Sverige hänvisas till utredningens betänkande, kap. 6—7. Av undersökningen framgår att den helt övervägande delen av lantbruksinkomsterna i norra Sverige härrör från animalieproduktion och då särskilt produktion av mjölk. Sålunda svarar mjölken i Norrland för 70 %, i mellersta Sveriges skogsbygder och Svealands slättbygder för 50 % och i hela landet för 40 % av animalieinkomsterna. Detta innebär att mjölken i övre Norrland svarar för 46 % av samtliga inkomster i lantbruket, medan genomsnittet för hela landet är 24 %.

Det extra mjölkpristillägget har särskilt för de större mjölkproducenterna i norra Sverige en relativt stor betydelse. Av mjölkleverantörernas sammanräknade nettoinkomst utgörs i Norrland genomsnittligt 7 % av det extra mjölkpristillägget. Tillägget har i väsentlig grad kompenserat det svagare ekonomiska resultat av mjölkproduktion som följer av ett nordligare läge.

Utredningen har på grundval av undersökningen sökt analysera utvecklingsmöjligheterna för jordbruket i norra Sverige. Enligt utredningens analys har jordbrukare i norra Sverige mindre valfrihet vid val av sysselsättning inom eller utom sitt eget jordbruk än vad jordbrukare i mellersta Sverige har. Att öka valfriheten i det norrländska jordbruket är därför av central betydelse för att ge jordbrukarna där bättre möjligheter att utnyttja sina varierande förutsättningar.

Utredningen har också undersökt takten i nedläggningen av jordbruksenheter under perioden 1961—69. Takten har varit klart snabbare i norra Sverige än i övriga delar av landet. Medelarealen åker per enhet har ökat kraftigt.

Det produktionsbortfall som har blivit följden av nedläggningen av små jordbruksenheter har till en del uppvägs av att under senare hälften av 1960-talet 40—50 brukningsenheter per år har byggts upp till

rationella enheter med hjälp av det särskilda rationaliseringsstödet. En utredning år 1964 uppskattade emellertid det antal brukningsenheter som borde bli föremål för särskild rationalisering till ca 130 per år, varav ca 100 i de fyra nordligaste länen.

Prisstöd

Utredningen har diskuterat flera former för ekonomiskt stöd till jordbruket i norra Sverige. Utredningen har därvid gått igenom de krav som bör ställas på ett sådant stöd. Stödet bör, enligt utredningen, syfta till att öka jordbrukarnas inkomst från jordbruksdriften och därigenom verka för upphållande av viss jordbruksproduktion i norra Sverige. Stödet bör därför vara anknutet till produktionsprocessen. Vidare bör stödet så mycket som möjligt underlätta rationaliseringen. Utredningen framhåller också att administrationen av stödet bör bli så enkel som möjligt.

Med utgångspunkt från dessa krav avvisar utredningen ett stöd i form av nedsättning av produktionsavgifter i prisregleringssystemet. Utredningen föreslår därför att den differentiering som nu finns av slaktdjursavgifter inte längre bör förekomma.

Med hänsyn till svårigheterna att administrera ett stöd som innebär att vissa kostnadsposter minskas avvisar utredningen även en sådan form för stöd. Utredningen föreslår att sådant stöd som f. n. utgår upphör. Detta innebär att fraktbidraget för fodersändningar till inre Norrland bör upphöra.

Utredningen föreslår av flera skäl att stödet bör utgå i form av bidrag som grundas på summan av kontanta inkomster av försålda jordbruksprodukter.

Produktbidrag kan ges i form av pristillägg antingen i samband med likviden eller såsom efterlikvid t. ex. en gång årligen. Denna form är för åtskilliga produkter enkel att administrera. Utredningen framhåller att hittillsvarande erfarenheter är goda av det system, som tillämpas för extra mjölkpristillägg och för pristillägg på fårkött. För mjölk och slaktdjur kan bidrag utbetalas på relativt enkelt sätt. Mjölkipristillägg kan betalas genom mejerierna för mängden levererad mjölk. Pristillägg för kött och fläsk kan betalas ut i samband med besiktning i kontrollslakteri eller besiktningsbyrå genom det slakteri eller den person som svarar för slakten. Utbetalning av prisstöd till potatis och andra norrländska vegetabilieprodukter är däremot svårare att administrera. I norra Sverige kommer emellertid mer än 90 % av jordbruksinkomsterna från animalieproduktion och mindre än 10 % från växtodling. Om prisstöd utgår till animalieprodukter innebär det sålunda att stödet beräknas på huvuddelen av inkomsterna av försålda jordbruksprodukter. Denna stödform ger också möjlighet att variera stödets storlek till skilda produkter med hänsyn till marknadsförhållanden m. m. Stödet blir då visserligen inte helt produktneutralt, om därmed avses ett procentuellt lika stort tillägg till

priset på varje produkt. I stället öppnas en möjlighet att göra stödet produktneutralt på det sättet att lönsamhetsskillnaden mellan olika produkter utjämnas i önskad utsträckning.

Utredningen förordar sålunda pristillägg på mjölk som levereras till mejeri och på kött av nötkreatur, får och svin, som godkänts vid besiktning enligt lagen (1959: 99) om köttbesiktning m. m. Samtidigt föreslås, som tidigare har nämnts, att fraktbidrag för fodersändningar och differentiering av slaktdjursavgifter inte längre bör förekomma.

Av den tidigare nämnda undersökningen rörande lönsamhet, likviditet och utvecklingsmöjligheter framgår att om prisstödet till mjölk avvägs endast efter det ekonomiska resultatet behövs inte mer än två stödnivåer. De tre nordligaste länen med vissa angränsande områden bör utgöra ett område med enhetligt mjölkpristillägg. Lönsamhetsberäkningarna för Västernorrlands län tyder på att en lägre stödnivå bör fastställas för södra Norrlands kustområden. För att nå en med övriga områden jämförbar lönsamhet i de värmländska områdena krävs ett lika högt mjölkpristillägg där som i de tre nordligaste länen. Emellertid finns åtminstone i slättbygden i Värmland bättre möjligheter till ett gott ekonomiskt resultat vid andra driftsformer. Detta motiverar en lägre stödnivå i den södra delen av nuvarande stödområde än i exempelvis Västernorrland. För en lägre stödnivå talar även att de motiv som har anförts för ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige inte har samma styrka i den södra delen som längre norrut. Utredningen föreslår smärre ändringar av sydgränsen för det område som bör få mjölkpristillägg i förhållande till det nuvarande området. Den största ändringen innebär att prisstöd inte bör utgå i någon del av Uppsala eller Västmanlands län.

Utredningen anser det lämpligt att stegvis minska stödet från norr till söder. Utredningen föreslår att antalet stödnivåer minskas till fyra. Utredningens förslag till områdesindelning för mjölkpristillägg (områdena I—IV) framgår av följande förteckning (enligt kommunindelningen den 1 januari 1971).

- I. Norrbottens län,
Västerbottens län,
Jämtlands län,
av Västernorrlands län: Fjällsjö, Ramsele och Sollefteå kommuner,
av Kopparbergs län: de delar av Älvdalens kommun som tidigare utgjorde Särna och Idre kommuner.
- II. Västernorrlands län i övrigt,
av Gävleborgs län: Bergsjö kommunblock, Ljusdals och Hudiksvalls kommuner utom de delar som tidigare utgjorde Järvsö och Iggesunds kommuner.

- III. Av Gävleborgs län: Ovanåkers och Söderhamns kommuner, Bollnäs kommunblock samt de områden som tidigare utgjorde Järvsö och Iggesunds kommuner,
 av Kopparbergs län: Malungs, Vansbro, Gagnefs, Rättviks och Mora kommuner, Leksands och Orsa kommunblock samt Älvdalens kommun utom den del som ingår i område I,
 av Värmlands län: Hagfors, Kyrkhedens och Årjängs kommunblock, Finnskoga-Dalby, Torsby och Eda kommuner, den del av Sunne kommun som tidigare utgjorde Gräsmarks kommun, de delar av Arvika kommun som tidigare utgjorde Gunnarskogs och Älgå kommuner, Arvika stad samt den del som ingick i Bruns-kogs kommun och den del av Kils kommun som tidigare ingick i Bruns-kogs kommun.
- IV. Gävleborgs län i övrigt,
 Kopparbergs län i övrigt,
 Värmlands län i övrigt,
 av Örebro län: Degerfors, Karlskoga, Nora, Hällefors och Ljusnars-bergs kommuner samt Lindesbergs kommun utom de delar som tidigare utgjorde Frövi och Fellingsbro kommuner,
 av Älvsborgs län: Ämåls kommun och Bengtsfors kommunblock.

Utredningen framhåller att det är svårt att bedöma var gränslinjen mellan två stödområden bör dras. Det bör ankomma på vederbörande myndighet att besluta om detaljerna i fråga om gränsdragningen.

Utredningen föreslår följande pristillägg per kg till mejeri levererad mjölk, omräknat till en fetthalt av 4 %.

Område	Öre/kg mjölk
I	13
II	9
III	7
IV	3

De motiv för områdesindelningen som har anförts för mjölk gäller i huvudsak även för kött och fläsk. När det gäller slaktdjur föreligger emellertid, enligt utredningen, betydligt större risk än för mjölk att bestämnelserna kringgås genom transport till ur stödsynpunkt gynnsamma områden. Av denna anledning och för att förenkla stödets administration bör gränserna mellan stödområdena i huvudsak anpassas till slakteriområdesgränserna. Utredningen föreslår att följande områdesindelning bör gälla för pristillägg på kött och fläsk.

1. Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län,
2. Västernorrlands län,
3. av Gävleborgs län: Hälsingland,
4. Gävleborgs län i övrigt, Kopparbergs och Värmlands län.

För att transport av slaktdjur till förmånligare stödområden inte skall ske kan en viss kontroll behövas. Det får bl. a. förutsättas att slakterierna, så vitt möjligt, ser till att bestämmelserna inte kringgås. Det bör ankomma på statens jordbruksnämnd att svara för kontrollen. Nämnden bör därvid ha möjlighet att såsom sanktion besluta att leverantör inte skall erhålla pristillägg i fortsättningen.

Kött- och framför allt fläskproduktion kan enligt utredningen ge ett ekonomiskt resultat, som ligger på mellansvensk nivå, med ett lägre procentuellt stöd än vad utredningen har föreslagit för mjölk. Utredningen föreslår följande pristillägg per kg slaktad vikt kött av nötkreatur, får och svin.

Område	Öre per kg kött av	
	nötkreatur och får	svin
1	100	30
2	75	20
3	40	—
4	15	—

Vid avvägningen av stödnivån har utredningen tagit hänsyn till att det stöd som nu utgår i form av nedsättning av slaktdjursavgifterna bör tas bort.

Utredningen föreslår att prisstödet bör utgå generellt, dvs. utan avgränsning av vissa grupper av jordbrukare. Merkostnaden för stödet till småbrukare motiveras av sociala skäl och uppvägs i viss mån av besparingar i fråga om administrationskostnaderna. En översyn vart tredje år av hur stödsystemet fungerar tekniskt samt av stödets storlek och effekt i olika områden är enligt utredningen lämplig. Effekten av förslaget blir enligt den tidigare nämnda undersökningen att lönsamheten för de gynnsammaste driftsinriktningarna i norra Sverige når upp till den nivå som mellansvenska jordbruk uppnår, att förutsättningarna för att bygga upp rationella jordbruk i norra Sverige ökar och att mera differentierade utvecklingsmöjligheter öppnar sig för jordbruket i bl. a. nedre Norrland.

Stöd till rationalisering

En förutsättning för att en betydande jordbruksproduktion skall kunna upprätthållas i norra Sverige torde enligt utredningen vara att särskild rationaliseringsverksamhet allttjämt kan bedrivas. Antalet jordbruk som byggs upp genom denna verksamhet (SR-jordbruk) bör sannolikt öka med några tiotal per år.

Utredningen framhåller att kapitalbehovet vid uppbyggnad av SR-jordbruk är stort. Amorteringstiden för driftslån med statlig garanti är 20 år för sambruksförening eller sammanslutning för gemensam animalieproduktion, lagring eller hantering av jordbruksprodukter och 15

år för annan låntagare. Vid de stora driftslån det kan bli fråga om vid SR-jordbruk kan likviditetssvårigheterna bli så stora att sådana särskilda skäl kan anses föreligga att amorteringstiden bör förlängas till högst 20 år. Beslutanderätten, som i sådana frågor f. n. ankommer på Kungl. Maj:t, bör enligt utredningen delegeras.

Från flera län i norra Sverige har framhållits att nedläggningen av jordbruk sker så snabbt att betydande åkerarealer även inom goda jordbruksområden vanhävdas och riskerar att växa igen, innan de med nuvarande rationaliseringstakt kommer att ingå i rationaliserade jordbruk. I 20 § andra stycket kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m., rationaliseringskungörelsen, ges vissa möjligheter att lämna statsbidrag till inre rationalisering om särskilda skäl föreligger, även om någon kapitalkrävande yttre rationalisering inte har genomförts. En ändring av rationaliseringskungörelsens tillämpning kan medverka till att åkerjorden på nedlagda enheter snabbare kommer till användning. Uppbyggandet av rationella enheter skulle påskyndas. Utredningen finner att en ökad tillämpning av dispensbestämmelserna i 20 § rationaliseringskungörelsen bör ske i norra Sverige. För att underlätta handläggningen bör lantbruksstyrelsen utfärda sådana anvisningar rörande tillämpningen av nämnda bestämmelser att lantbruksnämndernas beslut inte regelmässigt behöver underställas lantbruksstyrelsen. Utöver gällande villkor bör vid stöd till större investeringar krävas att strukturbedömningen för fastigheten kan göras med stor säkerhet och att erforderligt arealunderlag är säkerställt för över-skådlig tid genom tillskottsarrenden.

Vissa möjligheter finns att i norra Sverige bedriva specialiserad växtodling, som exempelvis omfattar potatis, morötter, matkålrötter, rödbetor, vinbär och jordgubbar. Företag med en specialisering på någon eller några av dessa grödor bör i kombination med lämplig skogsareal kunna utvecklas till bärkraftiga företag. Genom kontraktsodling åt exempelvis konservindustrin bör det finnas ett betydande utrymme för sådan produktion. Utredningen anser det önskvärt att rationaliseringsorganen framför allt i de nordligaste länen får bättre möjligheter att medverka till uppbyggnaden av företag med specialiserad växtodling. Utredningen föreslår att tillämpningen av bestämmelserna i trädgårdsrationaliseringskungörelsen ändras så, att investeringsstöd till nyetablering av trädgårdsföretag i norra Sverige skall kunna lämnas i ökad utsträckning. De finansieringssvårigheter som föreligger vid igångsättning av bärodling undanröjs emellertid inte helt. Vid nyplantering av t. ex. svarta vinbär dröjer det nämligen 3—4 år innan någon nämnvärd skörd erhålls. Frågan om bärodling utreds av länsstyrelsen i Norrbottens län. Det är därför lämpligt att avvakta den pågående utredningen.

Bland de jord- och skogsbruksföretag som inte bedöms kunna utvecklas till bärkraftiga, rationella enheter finns företag med begrän-

sade utbyggnadsmöjligheter. Jordbrukare kan vid sådana enheter erhålla en någorlunda tillfredsställande försörjning. Möjligheterna att lämna statligt investeringsstöd till enheter med liten jordbruksdel är starkt begränsade. Eftersom dessa enheter ofta är belägna inom områden med svårlosta sysselsättningsproblem är det angeläget att tillvarata och utveckla dessa försörjningsmöjligheter. För att undersöka vilken omfattning ett finansieringsstöd till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter skulle kunna tänkas få, har en särskild undersökning utförts på utredningens uppdrag.

Utredningen föreslår att statligt stöd till begränsade investeringar bör kunna lämnas för rationalisering av jordbruksdelen vid brukningsenhet med både jord- och skogsbruk, även om det inte finns förutsättningar att nå fullt rationell jordbruksdrift. Stöd bör utgå endast under förutsättning att inkomsten huvudsakligen kommer från jord- och skogsbruket på den aktuella brukningsenheten och att nuvarande brukaren och hans familj kan erhålla en tillfredsställande försörjning. Vid bedömningen bör också hänsyn tas till andra bestående förtjänstmöjligheter på orten från exempelvis skogsbruk, turism och fiske. Detta begränsade investeringsstöd bör endast utgå till brukningsenhet, som inte inom överskådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål. För att underlätta bedömningen fordras en översiktlig planering som visar vilka områden som helt eller delvis kan väntas bli tagna i anspråk för uppbyggnaden av bestående, rationella jordbruk. I åtskilliga fall krävs en strukturplan, där dispositionen av områdets markresurser för långsiktigt bestående jordbruk redovisas i detalj. Varje ansökan bör prövas individuellt. Länsarbetsnämnden bör regelmässigt yttra sig om sökanden och dennes alternativa utkomstmöjligheter. Om länsarbetsnämnden inte finner investeringen motiverad av sysselsättningsskäl bör lantbruksnämnden i regel avslå ansökan. Syftet med det begränsade investeringsstödet bör vara att förbättra familjens inkomster. Den beräknade arbetsersättningen behöver emellertid inte vara lika stor som vid rationella jordbruk under förutsättning att likviditetsberäkningen visar ett tillräckligt stort årligt kontantöverskott.

Det föreslagna stödet bör utgå i form av statlig lånegaranti och statsbidrag. Garanti bör kunna beviljas för lån till yttre och inre rationalisering samt för driftslån. Garanti för jordförvärvslån eller driftslån i samband med nyetablering bör inte ifrågakomma. Endast sådana mera begränsade åtgärder, som erfordras för att förbättra försörjningsmöjligheterna under nuvarande brukares återstående yrkesverksamma tid, bör ifrågakomma för stöd. Med hänsyn till den begränsade avskrivningstiden bör det inte bli fråga om att med detta stöd uppföra nya ekonomibyggnader eller utföra fullständig täckdikning. Nuvarande bestämmelser om lånegarantier och statsbidrag för jordbrukets rationalisering bör i tillämpliga delar gälla även för det begränsade investeringsstödet. Amor-

teringstiderna bör emellertid begränsas. Amorteringstiden för rationaliseringslån bör normalt begränsas till högst 20 år och för driftslån i överensstämmelse med rationaliseringskungörelsens bestämmelser till högst 15 år. Statsbidrag till inre rationalisering bör utgå med högst ett belopp som motsvarar 25 % av den kostnad som lantbruksnämnden godkänner. Bidrag till inre rationalisering bör normalt inte beräknas på större sammanlagd investering än 80 000 kr. per brukningsenhet. Om särskilda skäl talar för en större investering bör beloppet kunna höjas intill 120 000 kr.

Bestämmelserna för det begränsade investeringsstödet, som bör få karaktär av försöksverksamhet, bör tillämpas i de fyra nordligaste länen, där sysselsättningssvårigheterna är störst. Bestämmelserna bör tidsbegränsas till att gälla under tio år. De bör med hänsyn till sitt syfte inte införas i rationaliseringskungörelsen utan meddelas i särskild ordning. Utredningen bedömer att behovet av bidragsmedel och kreditgarantiutrymme blir begränsat. Det är därför t. v. enklast att de bidrags- och kreditgarantiramar samt motsvarande anslag, som har ställts till förfogande för jordbrukets rationalisering, får disponeras även för detta ändamål.

Jordbrukspolitiska åtgärder kan inte nämnvärt förbättra inkomsten för brukare vid övriga jordbruk. Utredningen föreslår därför inte några ändringar i nuvarande bestämmelser för dessa enheter. Vid överläggningar med glesbygdsutredningen har diskuterats lämpligheten av ev. ytterligare åtgärder för att övergångsvis underlätta fortsatt sysselsättning vid mindre jordbruk i norra Sveriges glesbygder. Utredningen förutsätter att dessa frågor kommer att behandlas av glesbygdsutredningen i dess fortsatta arbete.

Eftersom en betydande jordbruksproduktion skall behållas i norra Sverige, bör det enligt utredningens mening på sikt vara mest ekonomiskt för samhället att satsa relativt kraftigt på forskning, försöks- och utvecklingsarbete av betydelse för denna produktion. Utredningen föreslår att för angelägna och klart målinriktade forsknings- och utvecklingsprojekt rörande jordbruket i norra Sverige ett belopp av 5 milj. kr. utöver nu utgående medel ställs till förfogande för statens råd för skogs- och jordbruksforskning. Beloppet bör få disponeras under en femårsperiod. Det bör enligt utredningens mening övervägas att tillskjuta dessa medel på samma sätt som skedde år 1969 då medel från jordbruksprisregleringen avsattes för försöks- och utvecklingsarbete rörande foderprotein och fläskproduktion.

Bristerna i fråga om tillämpningen av känd teknik synes enligt utredningen vara särskilt stora inom jordbruket i norra Sverige. Detta kan tas som ett tecken på att informationsspridningen inte fungerar tillfredsställande där. Med den kontaktpunkt mellan forskningen och det norrländska jordbruket, som Röbäcksdalen utgör, bör förutsättningarna

vara goda för att forskningens rön förs ut till näringen. Utredningen förutsätter att lantbrukshögskolan inte försvagar de resurser som disponeras för det norrländska lantbruket utan snarare förstärker dessa.

Anslagsframställning för budgetåret 1971/72

C 4. Stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.

1969/70 Utgift	51 279 882
1970/71 Anslag	150 300 000
1971/72 Förslag	78 500 000

¹ Anslaget Särskilt stöd åt det mindre jordbruket.

Medlen utbetalas av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen. Jordbruksnämnden har tidigare fått disponera anslaget för att utbetala extra mjölkpristillägg i norra Sverige. Lantbruksstyrelsen får disponera anslaget dels för utbetalningar enligt kungörelsen (1967: 422) om särskilt övergångsbidrag och avgångsvederlag åt jordbrukare, dels för utbetalning i anledning av ev. besvärssärenden i fråga om arealtillägg och övergångsbidrag enligt tidigare bestämmelser.

	1970/71	Beräknad ändring 1971/72	
		Lantbruksstyrelsen och utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige	Dep. chefen
Prisstöd till jordbruket i norra Sverige	36 800 000	+ 29 200 000	+ 29 200 000
Övergångsbidrag och avgångsvederlag	13 500 000	— 1 000 000	— 1 000 000
	50 300 000	+ 28 200 000	+ 28 200 000

Lantbruksstyrelsen

Antalet beviljade ansökningar om särskilt övergångsbidrag för år 1969 uppgick till ca 20 500. Bidrag på 11,5 milj. kr. utbetalades hösten 1970. Styrelsen uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1971/72 till ca 11 milj. kr.

I fråga om avgångsvederlag beräknar styrelsen medelsbehovet till ca 1,5 milj. kr.

Utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige

Kostnaderna för det föreslagna prisstödet beräknas för budgetåret 1971/72 till följande:

	Milj. kr.
Mjölk	50
Kött av nötkreatur och får	15
Kött av svin	1
Summa	66

Remissyttrandena

Remissinstanserna har inte några väsentliga erinringar varken i fråga om utredningens beskrivning av jordbrukets situation i olika avseenden i norra Sverige eller i fråga om de principiella överväganden som har legat till grund för utredningens förslag. Flera remissinstanser uttalar sin tillfredsställelse med att utredningen har fullgjort sitt uppdrag så snabbt som har skett. De understryker angelägenheten av att de föreslagna stödåtgärderna genomförs så snabbt som möjligt.

Ett antal remissinstanser föreslår vissa ändringar i utredningens förslag framför allt i fråga om gränserna för stödområdena. Ändringsförslagen motiveras med hänvisning till de olika naturliga förutsättningarna för jordbruk, strukturförhållandena inom jordbruket och vikten av en viss omfattning av jordbruket i olika områden.

Prisstöd

Enligt *lantbruksstyrelsen* kan det anföras skäl för att pristilläggen bör avse fler produkter i syfte att göra stödet mer produktneutralt. Frågan om stöd bl. a. till smågrisproduktion och livdjursuppfödning bör ägnas särskild uppmärksamhet vid den fortlöpande översynen av pristödet. *Lantbruksnämnden i Gävleborgs län* anser att förutsättningarna för att lösa de med ett mer produktneutralt stöd förenade administrativa problemen bör utredas. *Lantbruksnämnden i Västernorrlands län* framhåller att ett stöd till smågrisproduktionen skulle kunna medföra en förbättrad kvalitet på smågrisarna i Norrland. *RLF* och *SL* föreslår att produktbidrag skall utgå för veterinärbesiktigad slakt av häst och ren.

Länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Västerbottens län tar upp frågan om större stöd till det lappländska jordbruket och förutsätter att glesbygdsutredningen uppmärksammar frågan. I ett särskilt yttrande framhåller två ledamöter av nämnden att det lappländska jordbrukets problem måste lösas inom ramen för jordbrukspolitiken. Borttagandet av fraktbidraget för fodersändningar innebär en försämring med 1.5 öre/kg levererad mjölk. Enligt de två ledamöternas uppfattning bör Lappland erhålla ett mjölkpristillägg på 18 öre/kg mjölk. *Statens jordbruksnämnd* anser att stödformen med fraktbidrag för vissa produkter inte principiellt bör avvisas. Det nuvarande fraktbidraget för fodersändningar har inte medfört några administrativa svårigheter. *Glesbygdsutredningen* ifrågasätter om man inte även i fortsättningen bör bibehålla ett särskilt fraktbidrag för fodersändningar till jordbruket i vissa glesbygdsområden. *RLF* och *SL* tillstyrker borttagandet av fraktbidraget till inlandsområdena endast under förutsättning att mjölkpristillägget till dessa områden höjs mer än vad utredningen har föreslagit. Förbunden föreslår att

pristillägg skall utgå i Norrbottens och Västerbottens inland samt berörda gränskommuner i Jämtlands och Västernorrlands län med 16,5 öre/kg.

Lantbruksstyrelsen ifrågasätter om inte övergången mellan stödområde I och II bör göras mindre markant genom införande av ett 11-öres-område. *Länsstyrelsen, lantbruksnämnden och överlantmätaren i Västernorrlands län* anser att hela länet ur lönsamhetssynpunkt bör tillhöra område I med ett mjölkpristillägg på 13 öre/kg. Regionalpolitiska skäl kan motivera att tillägget utgår med 11 öre/kg i Sundsvalls och Timrå kommunblock. *Lantbruksnämnden i Gävleborgs län* anser att Järvsö socken och Iggesunds kommun bör tillhöra område II samt Ockelbo kommun område III. *Länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Kopparbergs län* anser att kommunblocken Malung, Mora, Orsa, Älvdalen och Vansbro bör ingå i område I, kommunblocken Borlänge, Säter, Hedemora och Avesta i område III och övriga länet i område II. *Lantbruksnämnden i Värmlands län* ifrågasätter om inte gränsen mellan områdena III och IV bör vara gränsen för det allmänna stödområdet med undantag för Säfteblocket (utom Svanskogs kommun) och Västra Ämterviks församling av Sunne köping vilka bör ingå i område IV. *Länsstyrelsen och överlantmätaren i Värmlands län* har liknande förslag. *Länsstyrelsen, lantbruksnämnden och överlantmätaren i Älvsborgs län* föreslår att mjölkpristillägg bör utgå till leverantörer i Färgelanda kommunblock, där två områden för särskild rationalisering är godkända. Myndigheterna i de två sistnämnda länen anser också att pristillägget bör höjas till 4 öre/kg i område IV. *Lantbruksnämnden i Örebro län* avstyrker utredningens förslag om ändring av sydgränsen för stödområdet i länet. Nämnden har i sin rådgivningsverksamhet förutsatt att gränsen inte skall ändras. *Lantbruksnämnden i Västmanlands län* föreslår att vissa delar av länet tas in i område IV. *Överlantmätaren i Uppsala län* föreslår att de delar av länet som tillhör Gefleortens mejeriförening hänförs till område IV. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att frågan om en ny områdesindelning bör utredas mer ingående.

RLF och SL anser att det finns grundad anledning till krav på högre bidrag än vad utredningen har föreslagit i de delar av område II som gränsar mot område I i Västernorrlands län och nordvästra Hälsingland och de delar av område III som gränsar mot område II i södra Hälsingland, Kopparbergs och Värmlands län. Frågan bör tas upp vid den förutsatta översynen av områdesindelningen. Den nya principen för gränsdragningen mellan olika områden medför att ett mindre antal mjölkproducenter i Örebro, Västmanlands och Uppsala län förlorar sitt mjölkpristillägg. Förbunden framhåller att förlusten för dessa producenter blir avsevärt större än själva mjölkpristillägget på grund av att det s. k. utjämningsbidraget utgår med något högre belopp i norra Sverige än i landet i övrigt. Förbunden föreslår därför att sydgränsen för område IV

förläggs till sydgränsen för nu utgående mjölkpristillägg. Enligt *statens jordbruksnämnd* bör emellertid inte differentieringen av utjämningsbidraget inverka på beslutet om mjölkpristillägget. Utjämningsbidraget får närmast anses vara en intern fördelningsfråga mellan mjölkproducenter i olika delar av landet.

Enligt *styrelsen för lantbrukshögskolan* bör ytterligare stöd till köttproduktion övervägas för att erbjuda ett klarare alternativ till mjölkproduktion. *Länsstyrelsen* och *lantbruksnämnden i Västernorrlands län* förordar samma områdesindelning för kött och fläsk som för mjölk. Hela länet bör tillhöra område 1 utom Sundsvalls och Timrå kommunblock, som bör tillhöra område 2. *Lantbruksnämnden i Gävleborgs län* finner det inte tillfredsställande att villkoren för fläskproduktionen inom länet försämrats genom borttagandet av differentieringen av slaktdjursavgiften. Nämnden föreslår att norra Hälsingland förs till område 2 och södra Hälsingland och Gästrikland till område 3. Nämnden föreslår dessutom ett pristillägg på fläsk i område 3 på 10 öre/kg.

Enligt *länsstyrelsen* och *lantbruksnämnden i Kopparbergs län* bör länet i sin helhet få ett stöd på 40 öre/kg kött.

RLF och *SL* föreslår att pristillägget på kött blir jämnt fallande från område 1 till område 4, från 100 öre/kg till 25 öre/kg. Enligt förbundens mening är 25 öre/kg det lägsta tillägg som kan stimulera köttproduktionen. Förbunden påpekar att risken för att stödbestämmelsernas syfte kommer att kringgåas genom transport till ur stödsynpunkt gynnsammare områden överdrivs. Sveriges slakteriförbund har funnit att de föreslagna gränserna inte helt sammanfaller med slakteriföreningarnas gränser. De rättelser som krävs kan göras i samband med översynen av områdesindelningen. *Statens jordbruksnämnd* har undersökt de ekonomiska fördelarna med att transportera slaktdjur eller slaktkroppar till ur stödsynpunkt gynnsammare områden. Vissa transporter kan bli lönsamma. Med uppgifter från kontrollslakterier, besiktningsbyråer och lokala skattemyndigheter bör ett godtagbart kontrollsystem kunna anordnas.

Stöd till rationalisering

Skogsstyrelsen ifrågasätter om SR-jordbruk bör tillföras någon mer omfattande skogsmarksareal. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att man vid utökningar av SR-jordbrukens areal i större utsträckning också bör skilja hus/mangårdsbyggnader med omgivande mark från åkerarealen. Möjligheterna att genom långtidsarrenden utöka SR-jordbrukens markinnehav bör tillvaratas.

Lantbruksstyrelsen förutsätter att den föreslagna ändringen i styrelsens anvisningar för handläggningen av ärenden enligt 20 § andra stycket rationaliseringskungörelsen inte innebär att antalet utvecklingsbara kärnfastigheter som kan erhålla statsbidrag kommer att öka utan att bi-

drag kan utgå i ett tidigare skede och på så sätt påskynda uppbyggnaden av rationella jordbruk. Styrelsen ifrågasätter om rationaliseringskungörelsens bestämmelser skall tillämpas olika i olika delar av landet. De sämre förutsättningarna för jordbruk i norra Sverige kompenseras genom det föreslagna prisstödet. För att klara likviditetsproblemen under uppbyggnadsskedet krävs enligt *lantbruksnämnden i Västerbottens län* också för de här aktuella jordbruken ett finansieringsstöd av den storlek, som utgår enligt bestämmelserna om särskild rationalisering. *RLF* och *SL* anser det vara tveksamt om de föreslagna ändringarna i anvisningarna till rationaliseringskungörelsen får önskvärd effekt. Förbunden förutsätter att lantbruksnämnderna får en vid handlingsfrihet.

Lantbruksstyrelsen framhåller vikten av att begränsat investeringsstöd endast kommer att utgå till sådan brukningsenhet som inte inom överskådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål. Styrelsen utgår från att de maximibelopp för investeringar som utredningen föreslår skall avse totala investeringar för inre rationalisering och inte endast den del på vilken bidrag beräknas. Man bör också överväga om inte det i rationaliseringskungörelsen angivna minimibeloppet borde sänkas till 2 000 kr. Styrelsen föreslår att medel till begränsat investeringsstöd anvisas från anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. En ledamot av styrelsen menar att det begränsade investeringsstödet bör utgå inom hela det område där stöd till särskild rationalisering kan utgå. *Länsstyrelserna* och *lantbruksnämnderna i Värmlands* och *Kopparbergs län* föreslår också detta. *Lantbruksnämnden i Gävleborgs län* anser att verksamheten med begränsat investeringsstöd också bör innefatta främst Ljusdals och Bergsjö kommunblock samt Bjuråkers socken. Förfarandet vid urval av områden för begränsat investeringsstöd bör ske på samma sätt som vid godkännande av områden för särskild rationalisering. *Lantbruksnämnden i Västernorrlands län* anser att hinder ur struktursynpunkt för begränsat investeringsstöd bör uppkomma endast om den aktuella enheten behövs för att genomföra aktuella och konkreta planer på eller pågående uppbyggnad av rationella enheter. *Lantbruksnämnden i Norrbottens län* anser att nu gällande minimibelopp för stöd inte är relevanta. Statsbidrag bör inte ges till fristående åtgärd med ett så litet belopp att detta måste anses ha ringa betydelse för mottagaren. *Lantbruksnämnden* och *länsarbetsnämnden i Norrbottens län* anser att begränsat stöd också bör kunna utgå till specialiserad växtodling som ett komplement till traditionellt småbruk. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser att försöksverksamheten med hänsyn till läget på arbetsmarknaden bör utsträckas till vissa delar av Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län. Med hänsyn till de alternativa kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska insatser bör stöd utgå med ett grundbidrag på högst 10 000 kr. och ett bidrag på 50 % av överskjutande investeringskostnad upp till 20 000 kr. För den del av in-

vesteringskostnaden som överstiger 20 000 kr. bör utgå ett bidrag på 25 % upp till maximibeloppet. Med hänsyn till turistnäringen bör enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* den föreslagna förutsättningen för investeringsstöd att inkomsten huvudsakligen bör komma från jord- och skogsbruket inte tolkas för snävt. *Glesbygdsutredningen* understryker att kravet på tillfredsställande försörjningsunderlag inte får ställas för högt. Brukningsenhetens betydelse för den långsiktiga omstruktureringen bör nog vägas mot värdet av att snabbare få till stånd en upprustning av mindre jordbruk.

RLF och *SL* anser det inte befogat att låta de nya bestämmelserna avse endast de fyra nordligaste länen. Det nya stödet bör utgå i samma delar av landet som stödet till särskild rationalisering. Förbunden anser att garanti för jordförvärvslån och driftslån även bör ifrågakomma i samband med nyetablering.

Lantbruksnämnderna i de tre nordligaste länen och *styrelsen för lantbrukshögskolan* betonar vikten av att en fast tjänst inrättas för statskonsulent i norrländsk växtodling vid Röbäcksdalen. Styrelsen ifrågasätter om inte en tjänst på husdjursområdet också är behövlig.

Statens jordbruksnämnd framhåller att det f. n. inte kan bedömas i vad mån odisponerade införselavgiftsmedel kommer att stå till förfogande för stöd till forsknings- och försöksverksamhet för jordbruket i norra Sverige.

Departementschefen

Sedan länge har särskilt stöd lämnats till jordbruket i norra Sverige. I samband med att 1967 års riksdag fastställde riktlinjerna för jordbrukspolitiken berördes även stödet till jordbruket i norra Sverige. Föredragande departementschefen uttalade därvid att av flera skäl borde även i fortsättningen en betydande jordbruksproduktion upprätthållas i dessa delar av landet. Jordbruket där borde även i framtiden få särskilt stöd. Riksdagen anslöt sig härtill.

Med hänsyn till den relativt långa tid som har förflutit sedan principerna fastlades för det nuvarande stödet till jordbruket i norra Sverige tillkallade jag år 1969 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredning för att se över stödet till jordbruket i norra Sverige. Som framgår av min tidigare redogörelse har utredningen i november i fjol lagt fram förslag i fråga om det fortsatta stödet. Utredningen har varit enhällig. Förslaget har remissbehandlats.

Utredningen har på kort tid gjort en värdefull kartläggning av jordbrukets situation i olika avscenden i norra Sverige. Remissinstanserna har inte heller haft några väsentliga erinringar mot utredningens beskrivning. Utredningen har preciserat målsättningen för det statliga stödet. Jag har inte något att erinra mot utredningens precisering av mål-

sättningen för stödet eller mot de principiella överväganden i övrigt som utredningen har lagt till grund för sina förslag. Som utredningen har framhållit bör stödet syfta till att bryta den nedåtgående trenden i produktionsutvecklingen i jordbruket i norra Sverige. Jordbruket bör bestå och intensifieras i de områden som har för landsdelen goda förutsättningar för jordbruk. Rationell jordbruksproduktion bör i norra Sverige liksom i landet i övrigt ge sina utövare en med andra yrkesutövare likvärdig ekonomisk standard.

För uppehållandet av viss produktion och sysselsättning inom jordbruket i norra Sverige talar både sysselsättningskäl och sociala motiv. Det är också angeläget att vidmakthålla en regional livsmedelsförsörjning beträffande främst vissa färskvaror som beredskap inför ett krisläge.

Utredningens förslag till stödåtgärder innebär att det nuvarande prisstödet till mjölkproduktionen förstärks men också att prisstödet utvidgas till nya produkter. Det är enligt min mening värdefullt att jordbrukarna i norra Sverige erhåller stöd även till andra produktionsinriktningar än mjölkproduktion. Jordbruksstödet blir alltså mer differentierat än tidigare. Förslaget om prisstöd till kött och fläsk kommer att öka valmöjligheterna i det norrländska jordbruket. Utredningens förslag innebär vidare att ytterligare åtgärder bör vidtas för att stödja tillkomsten av fullt rationella jordbruk. I avvaktan på resultaten av uppbyggnaden av sådana jordbruk föreslås att även jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter bör kunna få rationaliseringsstöd. I likhet med remissinstanserna finner jag det motiverat att denna typ av rationaliseringsstöd försöksvis får prövas.

Prisstöd

Utredningen har på grundval av undersökningar av inkomsterna från jordbruk med samma produktionsinriktning i norra och mellersta Sverige lagt fram förslag om pristillägg på mjölk samt kött och fläsk inom fyra stödområden i norra Sverige. Pristilläggen minskas stegvis från norr till söder. Remissinstanserna har i princip biträtt utredningens förslag till stödområden och pristillägg. Som framgår av min redogörelse för remissyttrandena har en del önskemål förts fram om justeringar av områdesindelning och stödnivåer samt om utvidgning av stödet till ytterligare produkter. För egen del finner jag utredningens förslag väl avvägt. Tillräckligt underlag saknas som regel för att nu ta ställning till remissinstansernas önskemål. Frågan om justeringar av prisstödet bör tas upp i den översyn av stödet som jag i likhet med utredningen anser böra ske vart tredje år. I avvaktan på resultaten av översynen bör emellertid de jordbrukare som f. n. får extra mjölkpristillägg men som inte innefattas i utredningens förslag kunna få pristillägg på mjölk. I norra Norrlands inland bör vidare utgå 3 öre högre pristillägg på mjölk

än vad utredningen har föreslagit. Samtidigt bör som utredningen föreslagit nuvarande fraktbidrag för fodersändningar till detta område tas bort. Fraktbidraget beräknas motsvara ca 1,5 öre/kg mjölk. Jag ansluter mig vidare till utredningens förslag om att ta bort nedsättningen av slaktdjursavgifterna i norra Sverige. Pristillägget på kött och fläsk är avvägt med hänsyn till denna ändring.

Jag föreslår således att pristillägg på 4 % -ig mjölk bör utgå med 16 öre/kg i det område där fraktbidrag för fodersändningar f. n. utgår, dvs. Arvidsjaur, Arjeplogs, Jokkmokks, Gällivare, Kiruna och Pajala kommuner samt Övertorneå kommun utom den del som tidigare utgjorde Hietaniemi kommun (Norrbottens län), Åsele, Dorotea, Fredrika, Vilhelmina, Lycksele, Storumans, Sorsele och Malå kommuner (Västerbottens län), Frostvikens kommun (Jämtlands län) samt den del av Fjällsjö kommun som tidigare utgjorde Tåsjö kommun (Västernorrlands län). Jag föreslår vidare att pristillägg skall utgå med 13 öre/kg i utredningens stödområde I i övrigt, med 9 öre/kg i område II, med 7 öre/kg i område III samt med 3 öre/kg i område IV och till de jordbrukare i Örebro län i övrigt, Västmanlands och Uppsala län som f. n. erhåller extra mjölkpristillägg.

Jag föreslår vidare att pristillägg på kött och fläsk bör utgå med 1 kr. resp. 30 öre/kg i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län och med 75 resp. 20 öre/kg i Västernorrlands län. Pristillägg på kött bör dessutom utgå med 40 öre/kg i Hälsingland och med 15 öre/kg i Gävleborgs län i övrigt, Kopparbergs och Värmlands län. Närmare bestämmelser angående pristillägg på kött och fläsk m. m. kan meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Med utgångspunkt från produktionen av mjölk per ko inom besättningar anslutna till den officiella kokontrollen kan de pristillägg på mjölk som har förordats i det föregående beräknas innebära ett stöd per ko och år av storleken 150—750 kr. Pristillägget på kött kan beräknas innebära 25—250 kr. per ko vid slakttilfället. Det totala prisstödet kan därför beräknas innebära ett bidrag av storleken 160—825 kr. per ko och år.

Stöd till rationalisering

Rationaliseringsstödet har till syfte att underlätta en snabb uppbyggnad av fullt rationella jordbruk. Vad jag har förordat i det föregående om ökat prisstöd medför att lönsamheten vid rationella norrländska jordbruk blir jämförlig med lönsamheten vid mellansvenska jordbruk. Förutsättningarna för uppbyggnad av fullt rationella jordbruk i norra Sverige ökas härigenom. För att ytterligare underlätta rationaliseringsverksamheten bör som utredningen har föreslagit, rationaliseringsstödet förstärkas i syfte att bättre anpassa det till de speciella förhållanden

som gäller i norra Sverige. Jag biträder utredningens förslag att förlängning av amorteringstiden för driftslån till högst 20 år bör få medges i fall då likviditetssvårigheter föreligger vid SR-jordbruk.

Jag har vidare inte något att erinra mot utredningens förslag att när vissa förutsättningar är uppfyllda, genom ökad tillämpning av dispensbestämmelserna i 20 § rationaliseringskungörelsen vidga möjligheterna att ge statsbidrag till inre rationalisering av jordbruk i norra Sverige, även om någon kapitalkrävande yttre rationalisering inte har genomförts.

Utredningens förslag i fråga om stödet till nyetablering av trädgårdsföretag i norra Sverige har tillgodosetts genom de förslag som har lagts fram i prop. 1971: 1 (bil. 11 s. 23). Vad gäller övriga frågor som har aktualiserats på trädgårdsnäringens område delar jag utredningens uppfattning att det är lämpligt att avvakta resultaten av den särskilda utredning som pågår inom länsstyrelsen i Norrbottens län.

I avvaktan på resultaten av den fortsatta uppbyggnaden av fullt rationella jordbruk bör på sätt utredningen har föreslagit, visst investeringsstöd kunna utgå till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter. Stöd bör kunna utgå till sådan brukningsenhet som inte inom överskådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål och som utgör ett tillfredsställande försörjningsunderlag för nuvarande brukaren och hans familj. Syftet med det begränsade investeringsstödet bör vara att förbättra jordbrukarfamiljernas inkomster. Stödet bör utgå i form av statlig lånegaranti och statsbidrag. Garanti bör kunna beviljas för driftslån och för lån till yttre och inre rationalisering i enlighet med utredningens förslag. Statsbidrag till inre rationalisering bör få utgå med högst ett belopp som motsvarar 25 % av den kostnad som lantbruksnämnden godkänner. Bidrag bör inte normalt räknas på större sammanlagd investering än 80 000 kr., i särskilda fall intill 120 000 kr. Begränsat investeringsstöd bör få lämnas inom samma område som stöd till särskild rationalisering. Det begränsade investeringsstödet bör bekostas från anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. De kreditgarantiramar som ställs till förfogande för jordbrukets rationalisering bör få disponeras för det begränsade investeringsstödet.

Utredningens förslag om att ett belopp av 5 milj. kr. utöver nu utgående medel under en femårsperiod skall ställas till förfogande för statens råd för skogs- och jordbruksforskning för målinriktade forsknings- och utvecklingsprojekt rörande jordbruket i norra Sverige avser jag att återkomma till i samband med anmälan av frågan om reglering av priserna på jordbrukets produkter. Då avser jag också att ta upp frågan om ersättning till jordbruket för förluster som har uppstått till följd av prisstoppet. I avvaktan härpå bör emellertid utbetalas preliminär ersätt-

ning med 27 milj. kr. för tiden intill utgången av år 1970 i enlighet med det förslag av statens jordbruksnämnd som jag har berört i det föregående. För ersättningen bör Kungl. Maj:t få utnyttja intill utgången av mars år 1971 influtna odisponerade införselavgiftsmedel. I den mån dessa medel inte förslår bör Kungl. Maj:t få ta i anspråk förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för innevarande budgetår.

Anslagsfrågor

Jag biträder lantbruksstyrelsens beräkning av medel till övergångsbidrag och avgångsvederlag. För stödet till jordbruket i norra Sverige beräknar jag samma belopp som utredningen, dvs. 66 milj. kr. De förbättringar av stödet utöver utredningens förslag som har förordats i det föregående bör rymmas inom detta belopp. Mjölproduktionen har minskat något kraftigare än vad utredningen har förutsatt i sin kostnadsberäkning.

Från anslaget bör även bestridas utgifterna för avgångsvederlag till renägare som avvecklar sin renskötsel i enlighet med vad jag föreslagit i prop. 1971: 51 med förslag till rennäringslag, m. m.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) godkänna vad jag förordat i fråga om pristillägg på mjölk, kött och fläsk till jordbruket i norra Sverige,
- 2) godkänna av mig förordade former för stöd till rationalisering av jordbruket i norra Sverige,
- 3) godkänna vad jag har förordat angående ersättningen till jordbruket för förluster till följd av prisstoppet för tiden fram till utgången av år 1970,
- 4) till *Stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.* för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 78 500 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

